

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Received: 27.10.2022

Kabul / Accepted: 07.04.2023

Araştırma Makalesi / Research Article

DOI: 10.55666/folklor.1195282

**TÜRKÇE EĞİTİMİNDE MİLLÎ EGEMENLİK VE DEMOKRASİ
KAVRAMLARININ KULLANIMI***

Yusuf TAŞKIN** & M. Eyyüp SALLABAŞ***

Öz

Millî eğitimin, özellikle millî konuların öğretilmesinde ve bir ülkenin geçmişine, bugününe ve geleceğine dair önemli kararların alınmasında katkısı oldukça büyüktür. Hayatın en önemli duraklarından biri olan millî eğitimin insan üzerindeki rolü tartışılmaz bir gerçektir. Millî konuların öğretiminde Türkçe eğitimi ayrı bir öneme sahiptir. Bu sebeple Türkçe eğitiminin öğretim programından ders kitaplarına kadar titizlikle planlanması gerekir. Ortaokul çağı somut işlemlerden soyut işlemlere geçiş dönemi olduğu için bu dönemde millî egemenlik ve demokrasi konularında verilecek nitelikli bir eğitim oldukça önemlidir. Bu çalışmanın amacı, millî egemenlik ve demokrasi kavramlarına Türkçe eğitimi alanında ne kadar yer verildiğini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2019-2020 eğitim-öğretim yılında okutulan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla ilişkili hedefler, kazanımlar, temalar ve metinler tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma deseni kullanılmış, veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler içerik analizi yoluyla kategorilere ayrılmış ve ulaşılan bu bulgular betimsel analizle yorumlanmıştır. Çalışmada ilk olarak güncel Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki genel ve özel amaçlara bakılmıştır. Genel amaçlarda 2 amacın, özel amaçlardan da 1 amacın millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programında incelenen bir diğer bölüm, temalar bölümüdür. Programda yer verilen 16 temadan 5'inde millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla doğrudan ilişkili konulara yer verildiği tespit edilmiştir. Bu tespit yapılırken temaların altında yer verilen konular önemli bir gösterge olmuştur. Millî egemenlik ve demokrasi kavramlarının temaların içindeki oranına bakıldığında, gayet iyi bir orana sahip olduğu söylenebilir. Neredeyse temaların üçte biri millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla ilişkilidir. Türkçe Dersi Öğretim Programında son olarak incelenen kısım kazanımlar kısmıdır. Programda yer alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma kazanımlarının hiçbirinde millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla doğrudan ilişki tespit edilememiştir. Bu durum oldukça dikkat çekicidir çünkü özellikle ders kitaplarının içindeki etkinlikler, ders içi aktiviteler, sınav soruları vb. hazırlanırken kazanımlar dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla öğrencinin en çok dikkat ettiği ve aktif olduğu bu alanlarda millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla karşılaşma olasılığı düşmektedir. Bu durum programdaki bir eksiklik olarak görülebilir. Hazırlanacak olan programlarda kazanımlar içerisinde de genel ve özel amaçlara, temalara uygun olarak millî egemenlik ve demokrasi kavramlarına yer verilmesi, bu kavramların öğrenciler tarafından daha iyi özümsemesini sağlayacaktır. Ayrıca bu kavramların öğretilmesinde, sarmal bir eğitimin planlanması, bu konuda istenilen hedeflere ulaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Millî egemenlik, demokrasi, Türkçe eğitimi, Türkçe dersi öğretim programı, Türkçe ders kitabı.

* Bu makale, 4-6 Aralık 2020 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılışının 100. Yılında "Millî Egemenlik ve Temsil" Uluslararası Sempozyumu'nda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

** Öğr. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Aksaray, Türkiye. y_taskin43@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1026-9997.

*** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye. sallabas@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4346-4385.

THE USE OF NATIONAL SOVEREIGNTY AND DEMOCRACY CONCEPTS IN TURKISH EDUCATION

Abstract

National education, especially in the teaching of national issues and in making important decisions about the past, present and future of a country, is quite great. The role of national education, which is one of the most important stops of life, on human beings is an indisputable fact. Turkish education has a special importance in the teaching of national subjects. For this reason, Turkish education should be planned meticulously from the curriculum to the textbooks. Since the secondary school age is the transition period from concrete transactions to abstract transactions, a qualified education to be given in the subjects of national sovereignty and democracy is very important in this period. The aim of this study is to determine how much space is given to the concepts of national sovereignty and democracy in Turkish Education. In line with this purpose, the objectives, achievements, themes and texts related to the concepts of national sovereignty and democracy in the 2019 Turkish Course Curriculum and the 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks taught in the 2019-2020 academic year were tried to be determined. In the study, basic qualitative research design was used from qualitative research designs and data were obtained through document review. The data obtained as a result of the research were divided into categories through content analysis and these findings were interpreted by descriptive analysis. In this study, first of all, the general and specific objectives of the current Turkish Course Curriculum were examined. It was determined that 2 objectives in general purposes and 1 purpose in special purposes were related to the concept of national sovereignty and democracy. Another section examined in the Turkish Course Curriculum is the themes section. It was determined that 5 of the 16 themes included in the program included issues directly related to the concepts of national sovereignty and democracy. While making this determination, the issues included under the themes have been an important indicator. When we look at the ratio of the concepts of national sovereignty and democracy in the themes, it can be said that it has a very good ratio. Almost a third of the themes are related to the concepts of national sovereignty and democracy. Finally, the achievements in the program were examined and none of the 5th, 6th, 7th and 8th grade listening/watching, reading, speaking and writing achievements could be directly related to the concepts of national sovereignty and democracy. This is quite remarkable because the achievements are taken into consideration especially when preparing the activities in the textbooks, in-class activities, exam questions, etc. This is a deficiency because the possibility of encountering the concepts of national sovereignty and democracy in the activities during the course process decreases. In the programs to be prepared, the inclusion of the concepts of national sovereignty and democracy in the achievements will enable students to better understand these concepts. In addition, in the teaching of these concepts, planning a spiral teaching will facilitate the achievement of the desired goals in this regard.

Keywords: National sovereignty, democracy, Turkish education, Turkish curriculum, Turkish textbook.

Giriş

Dünya üzerinde milletlerin düzenini sağlayan devlet olgusudur. Devlet, belirli bir güç ve kuvveti bünyesinde bulunduran tüzel bir varlıktır. Devletin var olabilmesi için belirli bir toprak bütünlüğü ve siyasi bakımdan da örgütlenmiş bir millet olması gerekir. Devlet, milletin ihtiyaçlarına binaen ortaya çıkmıştır. İnsan dünya üzerinde mutlu, huzurlu, refah, güvenli ve düzenli yaşayabilmek için böyle bir sistem oluşturmuştur.

Dünya üzerinde var olan her devletin bir yönetim şekli ve egemenlik anlayışı vardır. Devlet olgusunun en önemli unsurlarından biri kuşkusuz egemenlik anlayışıdır. Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük'te egemenlik “1. Egemen olma durumu. 2. Millettin ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi, hükümranlık, hâkimiyet.” şeklinde tanımlanmıştır. Feyzioğlu (1999) egemenliği üstün devlet gücü, yani devletin gücünün her alanda üstün bir biçimde belirlenmesi olarak açıklar. Yani devlet ile egemenlik fikri birlikte ele alınmalıdır. Çünkü her iki kavram da aynı anda ortaya çıkmıştır.

Devlet ve egemenlik kavramları, geçmişten günümüze çok fazla tartışma konusu olmuş ve birçok bilim insanı tarafından irdelenmiştir. Egemenlik kavramı, devlet kavramının içinden vücut bulmuştur. Bu kavram farklı farklı ifade edilmişse de günümüzdeki egemenlik anlayışının çoğunlukla 16. yüzyılda Avrupa'daki gelişmelerle ortaya çıkan değişimlere bağlı olduğu bir gerçektir (Akyılmaz, 1998:2). Egemenlik *en üstün güç* manasına gelmektedir. 16. yüzyılda özellikle Avrupa'da feodalite düzeni çökerken merkezileşmeye doğru gidiş başlamıştır. Avrupa'da feodalite düzeninden kral devlet düzenine geçiş Orta Çağ döneminin son zamanları ve Yeni Çağ'ın başlangıç zamanları arasında olmuştur. Egemenlik kavramının, bu gelişmeler doğrultusunda yeni bir anlam kazanarak milletin oluşmasında *en üstün iktidara* karşılık gelecek biçimde önemli bir görev üstlendiği görülmüştür (Küçük, 2015: 313).

Egemenlik (hâkimiyet) bir bakıma devletin gücünün bir niteliğidir. Egemenlik aynı zamanda da hukuki bir güçtür. İç hukukta, (milli hukukta) en üst güç, milletlerarası hukukta da bağımsız bir gücü anlatır. Egemenlik kavramı, 1921-1924 Anayasalarında hâkimiyet olarak 1961-1982 Anayasalarında ise egemenlik olarak ifade edilmiştir (Feyzioğlu, 1999: 263). Günümüzde her iki kelime de kullanılmakla beraber egemenlik kelimesi daha çok devlet yetkilerini ifade etmekte kullanılmaktadır.

1. Millî Egemenlik ve Demokrasi

Millî egemenlik ya da ulusal egemenlik, devletin gücünün (*en üstün gücün*) doğrudan millete (ulusa) verilmesini ifade etmektedir. Millî egemenlik anlayışının hâkim olduğu yerde, devlet gücü herhangi bir zümrede veya kişide değil, milletin kendisindedir. Tarih boyunca egemenliğin kaynağı çok çeşitli kaynaklara dayandırılmıştır. Genelde milletler egemenliği ilahi bir kaynağa dayandırmakla birlikte siyasi, ekonomik, sosyal manada gücü elinde bulunduran zümrelerin de egemenliğine (hâkimiyetine) biat etmişlerdir. 18. yüzyılda dünya düzeninde birtakım değişikliklere yol açacak siyasi ve sosyal olaylar olmuştur. Bunlardan en bilineni Fransız İhtilâli'dir (1789-1799). Avrupa'da yaşanan bu sosyal hareketin kendiliğinden olduğunu söylemek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Özellikle Rönesans hareketiyle bir fikre veya iradeye körü körüne bağlanmaktan çok düşünen insan profilinin ortaya çıkması, hürriyet, eşitlik ve adalet fikirlerinin yaygınlaşması değişimin tetikleyicisi olmuştur (Akyılmaz, 1998: 2). İnsanların sosyal olarak haklarını bilmeleri, düşünerek doğruya ulaşmaya çalışmaları dünya düzeninde köklü değişimlere zemin hazırlamıştır. Bu ve buna benzer siyasi ve sosyal olaylar doğrultusunda özellikle 18. yüzyıl ve sonrasında insanlar arasında egemenlik fikrini sosyal bir kaynağa dayandırma görüşü ön plana çıkmıştır.

1789 Fransız İhtilâli'nde yayımlanan İnsan ve Vatandaş Hakları Beyanname'si'nin 3. maddesinde “Her egemenliğin temeli, esasen millettir. Hiçbir kuruluş, hiçbir birey, milletten kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaz” ifadesine yer verilmiştir. Artık egemenlik kavramı herhangi bir hükümdara, somut bir varlık olan halka veya İlahî bir güce değil, soyut bir birlikteliği ifade eden millete ait olduğu kabul edilmiştir (Küçük, 2015:323). Yani egemenlik kavramının kaynağını millete ve halka dayandıran görüşler Fransız İhtilâli ile güç kazanmıştır (Akyılmaz, 1998:2). Millî egemenlik fikri gerçekte çağdaşlaşma hareketleri sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır. Değişen dünya düzeninin, bilimin ve aklın devlet yönetimine de yansımalarıdır.

Millî egemenlik anlayışına göre egemenlik, her bir vatandaşa veya onların toplamına ait değil, milletin birlikte inşaa ettiği soyut bir bütünleşmeyi ifade ettiği için vatandaşlara tanınan oy kullanmak (seçim) yetkisi, *hak* değil asli bir *görevdir*. Soyut olan bu yetkinin millet tarafından doğrudan kullanılabilmesi de olası değildir. Bu sebeple milletin iradesini kullanabilmesi için görevlilere ihtiyaç duyulur. Milleti temsil edecek görevlileri seçecek olan kişiler ise seçmenlerdir. Yani millet, kendi içinde belirli kurallar çerçevesinde belirlediği seçmenleri aracılığıyla bu haklarını, anayasalarda belirtilen sınırlar çerçevesinde kullanmak üzere meclise verir. Seçmenlerin kendi hür iradeleriyle seçtikleri temsilcilere verilen bu görev temsildir, millîdir ve tamdır (Küçük, 2015:324). Millet egemenliğinde, tek tek bireyin değil, toplum olarak milletin iradesi söz konusudur (Feyzioğlu, 1999:264.)

Türk milletinde de millî egemenlik fikri, dünyadaki siyasi ve sosyal değişimler doğrultusunda millî değerler üzerine inşa edilmiştir. Türk çağdaşlaşması olarak ifade edilen sosyal süreç, halkın talepleri doğrultusunda değil daha çok aydın zümrenin siyasi ve sosyal düzende hak sahibi olmak istemesi sonucu başlamıştır. Türkiye'deki ilk aydınlanma öncüleri, devletin Avrupa'ya okumaya gönderdiği öğrenciler arasından çıkmıştır. Türk aydınlanma hareketi sebep ne olursa olsun bir şekilde devletle doğal bir iletişim halinde olan bürokrasi ağırlıklı bir aydınlanma düzeni üzerine temellendiğini söylemek mümkündür. Türk aydınlanmasının ise ana kaynağı milliyetçilik fikridir. İlk olarak bu fikir toplumun alt kesiminden çok orta ve üst kesiminde belirmesine karşın sonraki süreçte tüm kesimlerce benimsenmiştir. Özellikle devletin kurtulması fikri Türk milliyetçiliğini daha da güçlendirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında ve sonraki süreçte de Türk milliyetçiliği hâkim ideolojik görüş olmuştur. Atatürk İlke ve İnkılâpları'nda da olan milliyetçilik ve halkçılık fikirleri aslında kardeş fikirlerdir (Gündoğdu, 2014:1141). Bu görüşler doğrultusunda Türkiye'de millet egemenliğini benimseyen bir devlet düzeni kurulmuştur.

Demokrasi kavramı için de millî egemenliğin kullanılma biçimi denebilir. Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük'te demokrasi "*Halkın egemenliği biçimine dayanan yönetim biçimi, el erki, demokratlık.*" olarak açıklanmıştır. Kaldırım (2005: 145) demokrasiyi insanlığın ulaştığı en üstün yönetim ve yaşam biçimi olarak tanımlar. Ayrıca demokrasi eşitlik özgürlük ve bağımsızlık ilkelerini benimseyen bireylerle toplumdaki sosyal grupların geniş katılımıyla gerçekleştirilen çağdaş bir yönetim biçimi olarak ifade eder. Varlık ve Ören (2003: 175) demokrasi kavramını; iktidar olabilmenin temelini halkta bulan, halkın halk tarafından ve halk iradesi doğrultusunda yönetilmesini, yani yöneten – yönetilen özdeşliğini sağlamaya yönelmiş, eşitliğe ve özgürlüğe dayalı bir yönetim biçimi olarak tanımlar.

Demokrasinin sisteminde hiç kimse kendini egemen güç olarak ilan edemez. Bu sistem, hiçbir kimse veya zümrenin iktidarı ilelebet elinde tutamayacağı ilkesine dayanmaktadır. Bu sisteme göre halk kendi iradesini kullanarak kendini yönetecek kişileri seçebilme hürriyetine sahiptir. Bu sayede halk, iktidarda temsil edilmiş olur. Halkın görüşü, demokrasi sayesinde iktidara yansır. Ancak birçok zaman demokrasinin uygulanabilmesi konusunda sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle demokrasi iyi anlaşılmalı ki en azından bu sistem için olan ile olması gerekenin ayrıştırılması iyi yapılabilir (Oğuzhan, 2019:1). Çünkü demokrasi, demokrasiyi koruyacak, onun toplum nezdinde kabul edilip yerleşmesini sağlayacak ve güçlendirerek yaşamasına katkı sunacak vatandaşların varlığı oranında güvence altındadır (Hotaman, 2010:32).

Türk demokrasi tarihinin seyrine bakılacak olursa Türk demokrasisinin 1808 Sened-i İttifak ile başladığı görülecektir. Bu ilk demokratikleşme hareketi sırasıyla 1839'daki Tanzimat Fermanı, 1876'daki Kanuni Esasi, 1908'deki II. Meşrutiyet ile birlikte; son olarak ise Türk milletinin millî egemenlik ilkesine dayalı ilk Anayasa olarak kabul edilen 1921 Anayasasına kadar devam etmiştir. 1923 yılında cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından bir yıl sonra 1924 Anayasası, üç yıl sonra da 1926 yılında Medeni Kanun kabul edilmiştir. Türk siyasal hayatında çok partili hayata geçiş için çeşitli denemeler yapılmış ve daha sonra çok partili hayata geçilmiştir. Bu deneme süreçlerinde istenmeyen durumlarla karşılaşmıştır. 1961 Anayasası ve 1982 Anayasası, demokrasiye yapılan müdahaleler sonucunda oluşturulmuştur. Bu dönemlerden sonra da Türk demokrasisi tarihi incelendiğinde birçok defa kesintiye uğradığı ve bu mücadelenin günümüze kadar devam ettiği görülecektir (Kuş ve Çetin, 2014:2). Darbe ve cuntalarla kesintiye uğratılan Türk demokrasisi, halk desteğiyle yavaş yavaş özgürlüğünü kazanmıştır. Günümüzde ise Türk demokrasisi, tarihinin en güçlü dönemlerinden birini yaşamaktadır. Çünkü demokrasi üzerindeki diğer güçler en aza indirilmiş, halk egemenliği ön plana çıkarılmıştır. Teşkilat-ı Esasiye Kanunundan günümüze kadar Türk anayasalarında

bulunan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) büyük harflerle de yazılan “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” ilkesi, Türk milletinin egemenlik ve demokrasi anlayışının tezahürüdür.

Hayatta çoğu bilginin öğrenilmesi belirli bir eğitimin, bilgi-birikimin veya tecrübenin sonucunda gerçekleşir. Eğitim alanında başarıya ulaşmak için alan uzmanları tarafından çoklu bir katılımı hazırlanmış programlar hayati öneme sahiptir. Bu programlar, eğitime rehber olduğu gibi planlı-programlı olmayı da sağlamaktadır. Türk eğitim sisteminde de Türkçenin öğretimi bu çerçevede hazırlanan Türkçe öğretim programı ve programdan hareketle hazırlanmış ders kitaplarıyla yapılmaktadır. Öğretim programının amaçlarının gerçekleştirilmesi için birçok yöntem ve materyale başvurulur. Bunların en önemlilerinden biri olan ders kitaplarının, öğretmenlerin ve öğrencilerin en çok başvurdukları temel başvuru kaynağı ve kılavuzu olduğunu söylemek mümkündür (İşeri, 2007:62).

Millî eğitimin, özellikle millî konuların öğretilmesi ve ülkenin geçmişi, bugünü ve geleceğine dair önemli kararların alınmasında rolü büyüktür. Silsile yoluyla en alttan en üste giden hayat yolculuğunun en önemli duraklarından biri olan millî eğitimin, insan üzerindeki rolü tartışılmaz bir gerçektir. Millî konuların öğretiminde Türkçe eğitimi oldukça önemlidir. Bu sebeple Türkçe eğitiminin öğretim programından ders kitaplarına kadar titizlikle planlanması gerekir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, millet ve ulus olmanın en temel unsurlarından biri olan millî egemenliğin inşasında millî eğitimin, yani Türkçe eğitiminin, ne kadar rolü olduğunu tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ve 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 5, 6, 7 ve 8. sınıflara Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçe ders kitabı olarak okullara gönderilen kitaplardaki millî egemenlik ve demokrasiyle ilişkili hedefler, kazanımlar, temalar ve metinler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Türkçe Dersi Öğretim Programında, 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında millî egemenlik ve demokrasi kavramlarının kullanıma durumlarının incelendiği bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Bu araştırma deseni, eğitim araştırmaları alanında özellikle de nitel araştırmada en sık kullanılan desenlerden biridir. Çünkü araştırmacılar olgubilim, kuram oluşturma, söylem analizi ya da etnografik çalışmalar dışında da çalışmalar yapmaktadır. Araştırmacılar, yorumlayıcı bir yaklaşımla nitel araştırma yapabilir (Merriam, 2018:22).

1. İnceleme Nesnelere

Araştırma ortaokul Türkçe öğretimi ile sınırlandırılmıştır. Bu sebeple araştırmanın inceleme nesnelere, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı, Anıttepe Yayıncılık 5. Sınıf Türkçe ders kitabı (Çapraz Baran ve Diren, 2019), EKOYAY Yayıncılık 6. Sınıf Türkçe ders kitabı (Demirel, 2019), Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabı (Erkal ve Erkal, 2019) ve MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe ders kitabından (Eselioğlu, vd., 2019) oluşmaktadır.

2. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniğinden faydalanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217). Araştırmanın inceleme nesnelere olan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan genel amaçlar, özel amaçlar, temalar ve 5, 6, 7 ve 8. sınıf kazanımları; 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalardaki metinler tablo haline getirilmiştir. Bu veriler, millî egemenlik ve demokrasiyle ilişkili olanlarının tespit edilmesi amacıyla 3 alan uzmanına gönderilmiştir. Alan uzmanlarının görüşleri ve açıklamaları doğrultusunda araştırmacılar tarafından programda yer alan genel ve özel amaçlar, temalar, 5, 6, 7 ve 8. sınıf kazanımları ile ders kitaplarında yer alan temalar ve metinlerin millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla ilişkisine karar verilmiştir.

3. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler üzerinde yapılan analizde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizindeki temel amaç, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek

yorumlamaktır. Yani toplanan verilerden açıklanabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:259).

Bulgular ve Yorum

Bu kısım iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan genel ve özel amaçlar, temalar, 5, 6, 7 ve 8. sınıf kazanımlarında millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla ilişkisi gösterilmiştir. İkinci bölümde ise 5,6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki temalarda yer alan metinlerin millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla ilişkisine dair bulgular sunulmuştur.

1. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Genel ve Özel Amaçların, Temaların ve Kazanımların Millî Egemenlik ve Demokrasi Kavramlarıyla İlişkisi

Programda yer alan genel amaçlar, özel amaçlar, temalar ve kazanımlar araştırma amacına uygun olarak incelenmiş ve bu veriler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

1.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2019) Genel ve Özel Amaçlar

Tablo 1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2019) Genel ve Özel Amaçların İncelenmesi

AMAÇLAR	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
Öğretim Programlarının Amaçları			
1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek		X	
2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak		X	
3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, 'Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak	X		"Millî ve manevi değerleri benimsemiş" ibaresinden dolayı araştırma amacıyla ilişkili.
4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, 'Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.	X		"Millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan" ibarelerinden dolayı ilişkili.
TDÖP Özel Amaçlar	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,		X	
2. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli,		X	

doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,		
3. Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının;	X	
4. Duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,	X	
5. Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,	X	
6. Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,	X	
7. Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,	X	
8. Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,	X	
9.Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,	X	
10.Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,	X	Millîlik vurgusu ön planda tutulmuştur.
11.Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır.	X	

Tablo 1'deki verilere göre genel ve özel amaçların doğrudan millî egemenlik ve demokrasi kavramlarına vurgu yapmadığı ancak millîlik vurgusunun ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Genel ve özel amaçlarda millî egemenlik ve demokrasi kavramlarına doğrudan yer verilmesinden çok bu kavramların içini dolduracak kavramlara yer verilmesi makul bir yaklaşım olarak görülebilir.

1.2. Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2019) Temalar

Tablo 2. Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2019) Temaların İncelenmesi

Temalar ve Konular	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Erdemler Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayı rahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.		X	
2. Millî Kültürümüz Aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.	X		Belirtilen konuların çoğu araştırma amacıyla ilişkili.
3. Millî Mücadele ve Atatürk 15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.	X		Belirtilen konuların çoğu araştırma amacıyla ilişkili.
4. Birey ve Toplum Ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.	X		Belirtilen konuların çoğu araştırma amacıyla ilişkili.
5. Okuma Kültürü Bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.		X	

6. İletişim		
Aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, etkili iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle iletişim araçları, komşuluk, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği, öğrenci öğretmen iletişimi vb.	X	
7. Hak ve Özgürlükler		
Bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.	X	Belirtilen konuların çoğu araştırma amacıyla ilişkili.
8. Kişisel Gelişim		
Başarı, beceri, çalışkanlık, çatışma yönetimi, empati, girişimcilik, karar verme, kendini tanıma, kişilik tipleri, meslek seçimi, motivasyon, öğrenmeyi öğrenme, olumlu düşünme, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz saygı, sorumluluk, sosyal gelişim, yetenek, yeterlilik, zaman yönetimi vb.		
9. Bilim ve Teknoloji		
Bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb.	X	
10. Sağlık ve Spor		
Adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü, sportmenlik, temizlik, uyku vb.	X	
11. Zaman ve Mekân		
Çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb.	X	

12. Duygular		
Bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.	X	
13. Doğa ve Evren		
Bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb.	X	
14. Sanat		
Afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, pandomim, peyzaj, resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme vb.	X	
15. Vatandaşlık		
Adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik, özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci vb.	X	Belirtilen konuların çoğu araştırma amacıyla ilişkili.
16. Çocuk Dünyası		
Çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları vb.	X	

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde, programda belirtilen 16 temadan 5’inde millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla doğrudan ilişkili konulara yer verildiği tespit edilmiştir. Temaların altında yer alan örnek konu başlıkları temanın açıklayıcısı niteliğindedir.

1.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) Yer Alan 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Kazanımları

Üçüncü olarak Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yer alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf kazanımlarının millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla ilişkisi incelenmiştir. Ancak alınan uzman görüşleri doğrultusunda sınıf seviyelerine göre verilen kazanımların millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla doğrudan bir ilişkisinin bulunmadığına karar verilmiştir. Bu sebeple kazanımlara ait tabloya burada yer verilmemiştir.

2. 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Temalardaki Metinlerin Millî Egemenlik ve Demokrasi Kavramlarıyla İlişkisi

5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının her birinde 8 tema yer almaktadır. Her temada 5 metne yer verilmiştir. Metinlerin 3’ü okuma metni, 1’i dinleme/izleme metni, 1’i de serbest okuma metnidir. Sınıf seviyelerine uygun olarak ders kitaplarındaki temalarda yer alan metinlerin araştırma amacına uygun olarak incelendiği araştırma verileri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Araştırma amacıyla ilgili olan metinlerin hangi yönlerden ilgi kurulduğu açıklama kısmında belirtilmiştir.

2.1. Beşinci Sınıf Ders Kitabının İncelenmesi

Tablo 3. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabının İncelenmesi

Temalar ve Metinler			
1. Tema: Birey ve Toplum	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Memleket İsterim- <i>Cahit Sıtkı Tarancı</i>		X	
2. Hoşça Kalın, Güle Güle- <i>Feyza Hepçilingirler</i>		X	
3. Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir – <i>Mehmet Önder</i>		X	
4. İlk Ders (Dinleme/İzleme) – <i>Reşat Nuri Güntekin</i>		X	
5. Çocuk ve Baloncu (Serbest Okuma) – <i>Yücel Aksoy</i>		X	
2. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Mustafa Kemal'in Kağnısı – <i>Fazıl Hüsnü Dağlarca</i>	X		Millî mücadele ve millet egemenliği
2. Dumlupınar Savaşı – <i>Ahmet Köklügiller</i>	X		Millî mücadele, vatan savunması ve millet egemenliği
3. 6 Mart 1915 Gecesi – <i>Ramazan Demir</i>	X		Millî mücadele, vatan savunması, millet egemenliği
4. Bir Temmuz Gecesi (Dinleme/İzleme) – <i>Batuhan İskender</i>	X		15 Temmuz Mücadelesi, Millet Egemenliği, Darbe
5. Şahin Bey (Serbest Okuma) – Hüseyin <i>Emiroğlu</i>	X		Gaziantep'in düşman işgalinden kurtuluşu, millî mücadele, vatan savunması, millet olma.
3. Tema: Doğa ve Evren	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Bu Nehir Bizim – <i>Nuran İbiş</i>		X	
2. Okland Adası – <i>Gülten Dayıoğlu</i>		X	
3. Deprem – <i>Anita Ganeri</i>		X	
4. Sakın Kesme (Dinleme/İzleme) – <i>Mehmet Emin Yurdakul</i>		X	
5. Yarın Gene Sabah Olacak (Serbest Okuma) – <i>Nimetullah Hafız</i>		X	
4. Tema: Millî Kültürümüz	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Kilim – <i>Fatih Kısaparmak</i>		X	
2. Vatan yahut Silistre – <i>Namık Kemal</i>	X		Vatan mücadelesi, millet olma bilinci
3. Boğaç Han – <i>Dede Korkut Hikâyeleri</i>	X		Türk kahramanlık ve yiğitliği, Türk egemenliği
4. Ali Kuşçu (Dinleme/İzleme) – <i>Belgesel</i>		X	
5. Geyik Ana (Serbest Okuma) – <i>Cengiz Aytmatov</i>		X	
5. Tema: Vatandaşlık	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Çocuk Bahçesindeki Bekçi – <i>Üzeyir Gündüz</i>		X	
2. Bilinçli Tüketici – <i>Dursun Bulut</i>		X	
3. Özgürlük – <i>Mehmet Dağistanlı</i>		X	
4. Sokak (Dinleme/İzleme) – <i>Edmondo De Amicis</i>		X	
5. Çiftçi ile Çocukları (Serbest Okuma) – <i>Orhan Veli Kanık</i>		X	
6. Tema: Sağlık ve Spor	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Karagöz Kibarlık Öğreniyor – <i>Gülsüm Cengiz</i>		X	
2. Çitlembik – <i>Hızır Ovacık</i>		X	
3. Spor ve Beden – <i>Bilim Çocuk Dergisi</i>		X	

4. Tavşan ile Kaplumbağa (Dinleme/İzleme) – <i>Ahmet Efe</i>		X	
5. Dedemin Öyküsü (Serbest Okuma) – <i>Cengiz Aaymatov</i>		X	
7. Tema: Erdemler	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. İyiliğin Değerini Bilen Kim? – <i>Sennur Sezen-Adnan Özyalçiner</i>		X	
2. Büyüklere Saygı – <i>Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Çocuk Kitapları</i>		X	
3. Yaşama Sevinci – <i>Muzaffer İzgü</i>		X	
4. Paylaşalım (Dinleme/İzleme) – <i>Dursun Bulut</i>		X	
5. Bir Bardak Sütün Hatırı (Serbest Okuma) – <i>Steve Goodier</i>		X	
8. Tema: Bilim ve Teknoloji	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Barkod – <i>Bilim Çocuk Dergisi</i>		X	
2. Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor – <i>Yeni Şafak Gazetesi</i>		X	
3. Akıllı Ulaşım Sistemleri – <i>İbrahim Sönmez</i>		X	
4. Aziz Sancar (Dinleme/İzleme) – <i>Çağlar Sunay</i>		X	
5. Pastör (Serbest Okuma) – <i>Tarık Uslu</i>		X	

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde 5. sınıf ders kitabında yer alan temalardan millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla doğrudan ilişkisi en fazla olan tema *Millî Mücadele ve Atatürk* temasıdır. 5. sınıf Türkçe ders kitabında toplamda 7 metnin millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Altıncı Sınıf Ders Kitabının İncelenmesi

Tablo 4. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabının İncelenmesi

Temalar ve Metinler			
Tema: Doğa ve Evren	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Meşeler – <i>Hasan Latif Sarıyüce</i>		X	
2. Tartışarak... Gerçeğe Doğru – <i>Aydoğan Yavaşlı</i>	X		Demokrasi kültürü, saygı, tartışma
3. Elveda Ağustos Böceği – <i>Özkan Öze</i>		X	
4. Deniz Hasreti (Dinleme/İzleme) – <i>Ömer Bedrettin Uşaklı</i>		X	
5. Kediyle Kaplan (Serbest Okuma) – <i>Nazım Hikmet</i>		X	
Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Kuşların Çektiği Kağrı – <i>Fazl Hüsnü Dağlarca</i>	X		Millî mücadele ve millet egemenliği
2. Çanakkale – <i>Faruk Nafiz Çamlıbel</i>	X		Millî mücadele, vatan savunması ve millet egemenliği
3. Anadolu İmrecesi – <i>Ceyhan Atuf Kansu</i>	X		Millî mücadele, vatan savunması, millet olma bilinci, millet egemenliği
4. Baba (Dinleme/İzleme) – <i>Emine İşinsu</i>	X		Millî mücadele, vatan savunması ve millet egemenliği

5. Yeni Bir Sabah (Serbest Okuma) – Suavi <i>Kemal</i>	X		15 Temmuz Mücadelesi, millet egemenliği, darbe
Tema: Çocuk Dünyası	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Uçurtma – <i>Necdet Neydim</i>		X	
2. Oyun – <i>Ahmet Rasim</i>		X	
3. Kanatların Çocuklar – <i>Yusuf Dursun</i>		X	
4. Oyuncak (Dinleme/İzleme) – <i>Mustafa Kutlu</i>		X	
5. Karusel (Atlı Karınca) (Serbest Okuma) – <i>Bahiyar Vahapzade</i>		X	
Tema: Erdemler	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Sevgiyle – <i>Ayla Çınaroğlu</i>		X	
2. Azim – <i>Mehmet Akif Ersoy</i>		X	
3. İyilik Üzerine – <i>Doğan Aksan</i>		X	
4. Ceylana Yardım Edenler (Dinleme/İzleme) – <i>Beydeba</i>		X	
5. Yıldız Yağmuru (Serbest Okuma) – <i>Ülkü Tamer</i>		X	
Tema: Millî Kültürümüz	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Gazlı Göl – <i>İbrahim Zeki Burdurlu</i>		X	
2. Forsa – <i>Ömer Seyfettin</i>	X		Vatan savunması, esaret, şehitlik, vatan bilinci.
3. Nineme Ninni – <i>Ali Akbaş</i>		X	
4. Öğretmenin Mektubu (Dinleme/İzleme) – <i>Mustafa Ruhi Şirin</i>	X		Millet olma, bayrak-vatan vurgusu, millet olma bilinci
5. Ozan (Serbest Okuma) – <i>Zeynel Beksaç</i>		X	
Tema: Bilim ve Teknoloji	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Büyük Keşifler – <i>Tuğba Can -Bilim Çocuk Dergisi</i>		X	
2. Mavi Portakal – <i>Bedri Rahmi Eyüboğlu</i>		X	
3. Buldum... Buldum – <i>Ülker Köksal</i>		X	
4. İçimdeki Müzik (Dinleme/İzleme) – <i>Sharon M. Draper</i>		X	
5. İnsansı Robotlarla Tanışalım (Serbest Okuma) – <i>Seçil Güvenç Heper</i>		X	
Tema: Sanat	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Çocuk ve Resim – <i>Dilaver Cebeci</i>		X	

2. Yaz Sinemaları – <i>Kemal Özer</i>		X	
3. Yüreklere – <i>Arif Nihat Asya</i>	X		Tarih bilinci, yenilmezlik vurgusu, Türklük vurgusu
4. Mozart'ın Müziği (Dinleme/İzleme) – <i>Steven Isserlis</i>		X	
5. Zaman Makinesi (Serbest Okuma) – <i>Ünver Oral</i>		X	
Tema: Vatandaşlık	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Kurtla Köpek – <i>Orhan Veli</i>		X	
2. Nazilli Destanı – <i>Bedri Rahmi Eyüboğlu</i>		X	
3. Vatan Sevgisini İçten Duyanlar – <i>Âşık Veysel</i>	X		Vatan sevgisi, millet olma bilinci, bayrak vurgusu
4. Seyfi Dede (Dinleme/İzleme) – <i>Hızır Ovacık</i>		X	
5. Alın Terinden Biraz Deniz (Serbest Okuma) – <i>Ali Akbaş</i>		X	

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalardan millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla doğrudan ilişkisi en fazla olan tema *Millî Mücadele ve Atatürk* temasıdır. Bu temada yer alan 5 metnin, ders kitabında toplamda 10 metnin millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

2.1. Yedinci Sınıf Ders Kitabının İncelenmesi

Tablo 5. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabının İncelenmesi

Temalar ve Metinler			
Tema: Erdemler	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Karanfiller ve Domates Suyu – <i>Sait Faik Abasıyanık</i>		X	
2. Ninenin Kitabı – <i>Saide Nur Dikmen</i>		X	
3. Baba Bana Bir Şiir Bul – <i>Mehmet Beşeri</i>		X	
4. Akıllı Kız (Dinleme/İzleme) – <i>Kırgız Masaları ve Efsaneleri- Çev. Cengiz Buyar</i>	X		Han seçimi, halkı ile ortak han seçimi, Türklerde hanın belirlenmesi
5. Sol Ayağım (Serbest Okuma) – <i>Nazım Hikmet</i>		X	
Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Atatürk ve Anıları – <i>Faruk Çil</i>	X		Millet ile temas, halk ile aynı, demokrasi ve eşitlik vurgusu

2. Koca Seyit – <i>Mustafa Turan</i>	X		Millî mücadele, vatan savunması ve millet egemenliği
3. Bir Mustafa Kemal Vardı– <i>Ümit Yaşar Oğuzcan</i>	X		Bağımsızlık ve hürriyet vurgusu, halk ile eşitlik.
4. Bayrağımızın Altında (Dinleme/İzleme) – <i>İsmail Parlatır ve Diğ.- Güzel Yazılar</i>	X		Millî mücadele, vatan savunması ve millet egemenliği, bayrak vurgusu.
5. Muhteşem Kul’ül Amara Zaferi (Serbest Okuma) – Suzan <i>Çataloluk</i>	X		Bağımsızlık mücadelesi, birliktelik, millet olma bilinci
Tema: Duygular	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Meşe ile Saz – <i>La Fontaine</i>		X	
2. Küçük Çocuk– <i>Helen E. Buckley</i>		X	
3. Yıkmak Kolay – <i>Şevket Rado</i>		X	
4. Sözcüklerin Gücü (Dinleme/İzleme) – <i>Çev. Azade Aslan</i>		X	
5. Güler Yüz (Serbest Okuma) – <i>Şevket Rado</i>		X	
Tema: Millî Kültürümüz	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. İstiklal Marşı’nın Kabulü – <i>Metin Özdamarlar</i>	X		Bağımsızlık, millî marş, millet olma bilinci, millet egemenliği
2. Büyük Mimar Koca Sinan – <i>Şükrü Enis Regü</i>		X	
3. Yurt Türküsü – <i>Vasfi Mahir Kocatürk</i>		X	
4. Anadolu Üstüne (Dinleme/İzleme) – <i>Mehmet Önder</i>	X		Birliktelik, vatan bilinci, millet olma bilinciyle ilişkili, ordu- millet anlayışı
5. Ankara (Serbest Okuma) – <i>Mehmet Önder</i>		X	
Tema: Doğa ve Evren	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Küçük Yunus – <i>Emel İnce</i>		X	
2. Son Leylek – <i>Özkan Öze</i>		X	
3. Güz – <i>Arif Nihat Asya</i>		X	
4. Dünya Kadar Plastik (Dinleme/İzleme) – <i>Araştırmacı Çocuk Dergisi</i>		X	
5. Kır Çiçekleri (Serbest Okuma) – <i>Hasan Latif Sarıyüce</i>		X	

Tema: Sanat	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Anadolu Davulu – <i>Mehmet Önder</i>		X	
2. Sazıma – <i>Aşık Veysel Şatıroğlu</i>		X	
3. Karagöz ile Hacivat – <i>Erdal Çakıoğlu</i>		X	
4. Türkiye’de Geleneksel Sanatlar (Dinleme/İzleme) – <i>Hayati Develi</i>		X	
5. Müziği Neden Severiz? (Serbest Okuma) – <i>Banu Binbaşaran Tüysüzöğlu</i>		X	
Tema: Kişisel Gelişim	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Ağaç ve Sen – <i>Hasan Ali Yücel</i>	X		Vatan sevgisi, vatan-birey bağlılığı
2. Bazı İnsanlar – <i>A. Yasemin Yüksel</i>		X	
3. Karamsar ve İyimser Bakış Açısı – <i>Haz. Cevdet Kılıç</i>		X	
4. İletişim Becerilerimiz (Dinleme/İzleme) – <i>Bahar Cihan Türkmen</i>		X	
5. Bilmemekten Rahatsız Olmayın (Serbest Okuma) – <i>Ricard Carlson</i>		X	
Tema: Bilim ve Teknoloji	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Ampulün İlk Yanışı – <i>Tarik Uslu</i>		X	
2. İbni Sina – <i>Nefise Atçakarlar</i>		X	
3. Işıkla Haberleşenler – <i>Zuhal Özer</i>		X	
4. Elinizin Altındaki Dünya (Dinleme/İzleme) – <i>Araştırmacı Çocuk Dergisi</i>		X	
5. Türk Havacılığına Adanmış Bir Ömür: Vecihi Hürkuş (Serbest Okuma) – <i>İsmail Yavuz</i>	X		Vecihi Hürkuş’un hayatı anlatılmış. İstiklal Savaşındaki görevine değnilmiş. Bağımsızlık ve vatan uğruna yaptıkları anlatılmış.

Tablo 5’teki verilere göre 7. sınıf Türkçe ders kitabında toplamda 10 metnin millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca 5. ve 6. sınıf ders kitaplarında olduğu gibi *Millî Mücadele ve Atatürk* temasındaki 5 metin de millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, üniteler arasında millî egemenlik ve demokrasi kavramlarının en çok kullanıldığı temanın *Millî Mücadele ve Atatürk* teması olduğu söylenebilir.

2.1. Sekizinci Sınıf Ders Kitabının İncelenmesi

Tablo 6. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabının İncelenmesi

Temalar ve Metinler			
Tema: Erdemler	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. İyimselik ve Kötümserlik Üzerine – <i>Yusuf Çotuksöken</i>		X	
2. Kaşağı – <i>Ömer Seyfettin</i>		X	
3. İnsanla Güzel – <i>İlhan Geçer</i>		X	
4. Kedi ile Fare (Dinleme/İzleme) – <i>Beydeba</i>		X	
5. Ayaz'ın Definesi (Serbest Okuma) – <i>Mevlâna</i>		X	
Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Bayrağımızın Altında – <i>Halide Edip Adıvar</i>	X		Bayrak sevgisi, millî mücadele, bağımsızlık vurgusu
2. Atatürk ve Müzik – <i>Mustafa Turan</i>		X	
3. Kınalı Ali'nin Mektubu– <i>ÇÜ Türkoloji Arş. Mer.</i>	X		Bağımsızlık ve hürriyet vurgusu, vatan sevgisi
4. Atatürk'ü Gördüm (Dinleme/İzleme) – <i>Muzaffer İzgü</i>	X		
5. Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor (Serbest Okuma) – <i>Arif Nihat Asya</i>	X		Bağımsızlık mücadelesi, birliktelik, millet olma bilinci
Tema: Bilim ve Teknoloji	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar – <i>Ali Murat Kırık</i>		X	
2. Simit ve Peynir'le Bilim İnsanı Öyküleri– <i>Bilgin Ersözlü</i>		X	
3. Parktaki Bilim – <i>Yasemin Şahin</i>		X	
4. Uzay Giysileri (Dinleme/İzleme) – <i>Canan Tan-Uzay Kampı Maceraları</i>		X	
5. Eski Çağlardan Beri Dışerimize Çok İyi Baktık (Serbest Okuma) – <i>Bilge Nur Karagöz</i>		X	
Tema: Birey ve Toplum	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Kaldırımlar – <i>Necip Fazıl Kısakürek</i>		X	

2. Portakal – <i>Mustafa Çiftçi</i>			X	
3. Dilimiz Kuşaltma Altında – <i>Deniz Banoğlu</i>			X	
4. Karanlığın Rengi Beyaz (Dinleme/İzleme) – <i>Kerim ve Selim Altınok</i>			X	
5. Masal Ağacı (Serbest Okuma) – <i>Gülten Dayıoğlu</i>			X	
Tema: Zaman ve Mekân	İlişkili	İlişkisiz		Açıklama
1. Eşref Saat – <i>Şevket Rado</i>			X	
2. Türkiye – <i>Atilla İlhan</i>	X			Vatan sevgisi, bayrak sevgisi, millet olma bilinci
3. Peri Bacaları – <i>Yaşar Kemal</i>			X	
4. Robinson Crusoe (Dinleme/İzleme) – <i>Daniel Defoe</i>			X	
5. İstanbul’la Hasbihal (Serbest Okuma) – <i>Zeynel Beksaç</i>			X	
Tema: Millî Kültürümüz	İlişkili	İlişkisiz		Açıklama
1. Göç Destanı – <i>Nihad Sami Banarlı</i>	X			Vatan sevgisi, yurtseverlik, birlik olma bilinci
2. Vatan Sevgisini İçten Duyanlar – <i>Aşık Veysel Şatıroğlu</i>	X			Vatan sevgisi, millet olma bilinci, bayrak vurgusu
3. Bir Fincan Kahve – <i>Mehmet Önder</i>			X	
4. Kız Kulesi (Dinleme/İzleme) – <i>Mevlüt Kaplan</i>			X	
5. Karagöz (Serbest Okuma) – <i>Derleyen: Bekir Aktan</i>			X	
Tema: Doğa ve Everen	İlişkili	İlişkisiz		Açıklama
1. Yılkı Atı – <i>Abbas Sayar</i>			X	
2. Rüzgâr – <i>Cahit Külebi</i>			X	
3. Gündüzünü Kaybeden Kuş – <i>Halikarnas Balıkcısı</i>			X	
4. Hava Kirliliği (Dinleme/İzleme) – <i>Belgesel-Dâhilî Bellek</i>			X	
5. Canberra (Serbest Okuma) – <i>Gülten Dayıoğlu</i>			X	

Tema: Vatandaşlık	İlişkili	İlişkisiz	Açıklama
1. Haritada Bir Nokta – <i>Sait Faik Abasıyanık</i>		X	
2. Yaşamaya Dair – <i>Nazım Hikmet Ran</i>		X	
3. Kalbim Rumeli’de Kaldı – <i>Firdevs Tunçay</i>		X	
4. Zeytinyağı Üretimi (Dinleme/İzleme) – <i>Belgesel</i>		X	
5. İmece (Serbest Okuma) – <i>Yaşar Kemal</i>		X	

Tablo 6’daki verilere bakıldığında 8. sınıf Türkçe ders kitabında 7 metnin millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarında olduğu gibi millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla ilişkisi en yüksek tema *Millî Mücadele ve Atatürk* temasıdır.

Sonuç

Türkçe eğitimi, millî kültür başta olmak üzere Türk’e has olan tüm özelliklerin ve değerlerin öğretildiği, ana dilin her yönüyle işlendiği, hayatın içinde var olan, tarihsel süreçlerinde geçen ve geleceğine yön verecek olan birçok temel değerlerin öğrencilere aktarıldığı hassas bir sürecin adıdır. Özellikle millî hususların öğretilmesinde, öğretim programından ders kitaplarına Türkçe eğitiminin titizlikle planlanması ve hazırlanması gerekir. İşte bu gerekçelerle çalışmada, millet ve ulus olmanın en temel unsurlarından biri olan millî egemenliğin inşasında Türkçe eğitiminin ne derece rolünün olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ve 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 5, 6, 7 ve 8. sınıflara Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçe ders kitabı olarak okullara gönderilen kitaplardaki millî egemenlik ve demokrasiyle ilişkili hedefler, kazanımlar, temalar ve metinler uzman görüşleri doğrultusunda tespit edilmiştir. Literatürde bu alanda yapılan diğer çalışmalar (Bozdoğan, 2018; Çatak ve Yıldız, 2018; Kaldırım, 2005; Kozaner, 2012; Kurt, 2007; Kuş ve Çetin, 2014; Şahin, 2020) daha çok öğrencilerin, öğretmenlerin, ailelerin, müdürlerin kısaca eğitim paydaşlarının demokrasi, millî egemenlik, millet kavramlarına ilişki algılamalarını ya da bakış açılarını tespit etmeye yöneliktir. Bu çalışma, amacı bakımından literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Çalışmada ilk olarak Türkçe Öğretim Programı’ndaki (MEB, 2019) genel ve özel amaçlara bakılmıştır. Genel amaçlarda 2 amacın, özel amaçlardan da 1 amacın millî egemenlik ve demokrasi kavramıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Genel ve özel amaçlar kısmı sürecin rehberi olduğundan bu kavramlara yer verilmesi yerinde ve doğrudur. Verilen önemin anlaşılması ve sürecin daha iyi işlemesi için özel amaçlar kısmında bu kavramların biraz daha fazla ön planda tutulması gerekmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2019) incelenen bir diğer bölüm, temalar bölümüdür. Programda yer verilen 16 temadan 5’inde millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla doğrudan ilişkili konulara yer verildiği tespit edilmiştir. Bu tespit yapılırken temaların altında yer verilen konular önemli bir gösterge olmuştur. Millî egemenlik ve demokrasi kavramlarının temaların içindeki oranına bakıldığında, gayet iyi bir orana sahip olduğu söylenebilir. Neredeyse temaların üçte biri millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla ilişkilidir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2019) son olarak incelenen kısım kazanımlar kısmıdır. Programda yer alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma kazanımlarının hiçbirinde millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla doğrudan ilişki tespit edilememiştir. Bu durum oldukça dikkat çekicidir. Çünkü özellikle ders kitaplarının içindeki etkinlikler, ders içi aktiviteler, sınav soruları vb. hazırlanırken kazanımlar dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla öğrencinin en çok dikkat ettiği ve aktif olduğu bu alanlarda millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla karşılaşma olasılığı düşmektedir. Bu durum programdaki bir eksiklik olarak görülebilir. Hazırlanacak olan programlarda kazanımlar içerisinde de genel ve özel amaçlara, temalara uygun olarak millî egemenlik ve demokrasi kavramlarına yer verilmesi, bu kavramların öğrenciler tarafından daha iyi özümsemesini sağlayacaktır.

Ders kitapları, eğitim sürecinde öğretmen ve öğrencilerin en sık başvurdukları kaynakların başında gelmektedir. Ders kitapları, öğretim programından hareketle hazırlanmakla birlikte programların amacını gerçekleştirmede öğrenci ve öğretmenlerin en temel başvuru kaynağı ve rehberidir (İşeri, 2007:62). Dolayısıyla ders kitapları, öğretim programlarındaki amaçların ve kazanımların somut olarak ifade edildiği, örneklendirildiği yerdir. Çalışma ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıfların Türkçe ders kitaplarıyla sınırlandırıldığı için sadece bu kitaplar incelenmiştir. Her ders kitabında 8 temaya, her temada da 3 normal, 1 dinleme/izleme, 1 serbest okuma olmak üzere 5 metne yer verilmiştir. Yani her sınıf seviyesinde toplamda 40 metin bulunmaktadır. Ders kitaplarının incelenmesi sonucunda 5. sınıf ders kitabındaki 7; 6. sınıf ders kitabındaki 10; 7. sınıf ders kitabındaki 10; 8. sınıf ders kitabındaki 7 metnin millî egemenlik ve demokrasi kavramlarıyla doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Toplam metin sayısı içerisinde bu kavramlarla ilişkili metinlerin oranı 6. ve 7. sınıflarda %25 iken 5. ve 8. sınıflarda %17,5'tir. Tüm sınıf seviyelerinde *Millî Mücadele ve Atatürk* temasındaki metinlerde millî egemenlik ve demokrasi kavramların daha çok işlendiği belirlenmiştir. Bu temanın, araştırma amacıyla ilişkili olmasının böyle bir sonucu ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Kazandırılmak istenen bir becerinin, değer veya kavramın bir temada yoğun olarak verilmesinden ziyade genele yayılması daha doğru olacaktır. Ayrıca ders kitaplarında yer alan metinlerde, bu kavramların hayatla daha çok ilişkilendirilmesi, etkinliklerin de buna göre düzenlenmesi gerekir. Öğrenciler bu kavramları, hayatla ilişkilendirir ve derslerde bu kavramlarla sarmal olarak karşılaşırsa daha iyi özümseyecektir.

Kaynaklar

- AKYILMAZ, B. (1998). Millî Egemenlik Kavramının Gelişimi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, 1-2.
- BOZDOĞAN, K. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Tarih Kavramlarına Yönelik Algılarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÇAPRAZ BARAN, Ş. ve DİREN, E. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
- ÇATAK, M. ve YILDIZ, Ç. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Millet Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Turkish History Education Journal*, C. 7, S. 1, 12-37.
- DEMİRBOLAT, A. O. (1999). Demokrasi ve Demokratik Eğitim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, C.8, 229-244.
- DEMİREL, T. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: EKOYAY Yayıncılık.
- ERKAL, H. ve ERKAL, M. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7. Sınıf*. Ankara: Özgün Yayınları.
- ESELİOĞLU, H., SET, S. ve YÜCEL, A. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Ders Kitapları Dizisi.
- FEYZİOĞLU, A. (1999). Kuvvet Doğuran Fikir "Millî Egemenlik". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, 263-267.
- GÜNDOĞDU, A. (2014). Türk Dünyasında Millî Egemenlik Fikrinin Gelişimi. *Bilge Dergisi*, C. 8, S. 2, 1139-1149.
- HOTAMAN, D. (2010). Demokratik Eğitim: Demokratik Bir Eğitim Programı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, C. 3, S. 1, 29-42.
- İŞERİ, K. (2007). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabının İlköğretim Türkçe Programının Amaçlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi. *Dil Dergisi*, C. 136, 58-74.
- KALDIRIM, E. (2005). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 253, 143-162.

- KOZANER, Ç. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerindeki Demokrasi Konularına Yönelik Görüşleri: Gazi Üniversitesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KURT, T. (2007). *Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatanserverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KUŞ, Z. ve ÇETİN, T. (2014). İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, C. 14, S. 2, 1-12.
- KÜÇÜK, A. (2015). Egemenlik (Hâkimiyet), Halk Egemenliği ve Milli Egemenlik Tartışmaları ve Egemenlik Anlayışında Esaslı Dönüşüm. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, C. 0, S. 6, 311-361.
- MERRIAM, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, (Çev.: Selahattin Turan), Ankara: Nobel Akademi.
- OĞUZHAN, M. (2019). *Demokrasi Teorisi ve Türkiye’de Demokrasiye Geçiş Süreci*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞAHİN, Ş. (2020). *Öğrenci, Öğretmen ve Müdürlerin Sevgi, Demokrasi ve Öğrenci Merkezli Eğitim Algıları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- VARLIK, Ü. ve ÖREN, B. (2003). Demokrasi ve Temsil. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C. 5, 173-185.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İnternet Kaynakları**
- MEB (2019). “*Türkçe Dersi Öğretim Programı: İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar*”, (Erişim Tarihi: 10.03.2020).
- TÜRK DİL KURUMU (2021). *Güncel Türkçe Sözlük*. (Erişim: 10.03.2021).